

УДК 811.6:614.233.4

DOI 10.32782/2412-9208-2024-2-146-152

MODERN APPROACHES TO THE TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN THE MEDICAL FIELD: PROGRESSIVE RESEARCH VECTORS

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ: ПЕРСПЕКТИВНІ ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Oleksandra KHALLO,
Candidate of Medical Sciences,
Associate Professor
of the Department of Histology,
Cytology and Embryology,
Ivano Frankivsk National Medical
University
2, Halytska Str., Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine

Олександра ХАЛЛО,
кандидат медичних наук,
доцент кафедри гістології,
цитології та ембріології,
Івано-Франківський національний
медичний університет
вул. Галицька, 2, м. Івано-
Франківськ, 76018, Україна

Luska.if@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3383-8486>

ABSTRACT

The article is devoted to the characteristics of modern approaches to the training of future specialists in the medical field. The main focus is on revealing a complex of approaches to the training of future specialists in the medical field. It was noted that a set of approaches was defined as the methodological basis for the training of future specialists in the medical field: system-holistic, personal-activity, competence-based, and contextual. Each approach is considered in particular. Thus, the system approach determines the sequence of procedures for creating an object as a system and offers an explanation, description, prediction of its behavior that is combined with the general goal. It is noted that it reveals external and internal connections, integrative properties of the object as a system and forms a holistic vision of multiple research objects. It was determined that the personal-activity approach allows considering the personality of the future specialist in the medical field in his professional activity, helps to approach the problem of effective acquisition of skills and knowledge in a new way. It was established that the competence approach provides for the formation of professional competence as an integrated characteristic that includes knowledge, abilities, skills, a model of behavior, personal qualities and experience that a future medical worker should acquire in the process of professional training. It is the competence approach that allows one to focus on the innovative experience of successful professional activity in the medical field at the same time. It has been proven that the competence approach strengthens the practical orientation of medical education, placing the ability to solve professional tasks in the foreground and emphasizing the results

of education. Based on the analysis of psychological-pedagogical literature, it is also possible to emphasize that the professional context involves tasks, forms and methods of professional-pedagogical activity, situations of social-psychological interaction, typical for specialists in the field of medicine. It is emphasized that all methodological approaches are aimed at improving the quality of training of medical workers, as well as at forming their readiness to perform professional function.

Key words: future specialists in the medical field, professional training, system approach, personal-activity approach, competence approach, contextual approach.

Вступ. Підвищенням вимог до професійності медичного працівника зумовлене реформуванням в Україні медичної галузі. Розвиток медичної освіти орієнтований на підвищення якості підготовки медичних працівників та вимагає розробки нової методології освітнього процесу. Тому на сьогодні в Україні гостро постає проблема підготовки майбутніх фахівців медичної галузі, яка вимагає глибокого осмислення змісту професійної діяльності з метою забезпечення у студентів інтересу до пізнання, навчальної та подальшої професійної діяльності. В руслі цього в Україні розроблена Концепція реформи медичної освіти, яка сприятиме вирішенню поставленої мети: підвищення якості підготовки медичних працівників завдяки використанню ефективної системи організації освітнього процесу; медична освіта повинна відповідати сучасним вимогам у сфері охорони здоров'я громадян; синхронізація вітчизняної медичної освіти з вимогами Євросоюзу [4].

Проблемами підготовки медиків займалися С. Бухальська, Ю. Вороненко, М. Гребняк, Л. Дудікова, Б. Зіменковський, М. Мруга, В. Мельник та ін. Деякі питання професійної медичної підготовки було висвітлено в роботах Л. Добровської, Г. Кліщ, Ю. Колісник-Гуменюк, М. Лісового, В. Подрушняк, С. Тихолаз, О. Уваркіної, Я. Цехмістра, Н. Шигонської та ін. Проблема розвитку особистості майбутнього медика розглядалась в публікаціях І. Балякової, Л. Островської, Н. Пахомової та ін. Деякі аспекти медичної підготовки висвітлені у працях А. Волосовець, В. Гирін, В. Москаленко, В. Подрушняк та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених питанням підготовки майбутніх фахівців медичної галузі до професійної діяльності, проблема розкриття методологічних засад їх підготовки не була предметом окремого дослідження.

Мета статті – теоретично обґрунтувати, проаналізувати та розкрити сучасні підходи до підготовки майбутніх фахівців медичної галузі.

Методи та методика дослідження. Методика проведення теоретико-методологічного дослідження містить аналіз психолого-педагогічної літератури та наукових досліджень з проблеми підготовки майбутніх фахівців медичної галузі та розкриття сучасних методологічних підходів в проблематиці дослідження; узагальнення і систематизація результатів аналізу, синтезу; формулювання висновків.

Результати дискусій. На підставі огляду наукової літератури з досліджуваної проблеми методологічною основою підготовки майбутніх фахівців медичної галузі нами було визначено комплекс підходів: системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, контекстний. Розглянемо їх детальніше.

Науковці розглядають системний підхід, як методологічну категорію, яка перебуває в тісному взаємозв'язку всіх педагогічних явищ. Системний підхід розкриває інтегративні властивості об'єкта як системи, його внутрішні та зовнішні зв'язки, забезпечує цілісність і взаємозумовленість основних компонентів навчального процесу, які сприяють керованості і прогнозованості результатів.

Слід зазначити, що процес підготовки майбутніх фахівців медичної галузі у закладах вищої освіти вимагає системного підходу. Цей підхід, з філософської точки зору, відтворює загальний зв'язок і взаємозумовленість явищ та процесів навколишньої дійсності, які дозволяють: визначити об'єкт дослідження як систему та виокремити її складові; з'ясувати та вивчити зв'язки і відносини між елементами системи; відобразити сукупність принципів діяльності та її організації.

Системний підхід визначає послідовність процедур зі створення об'єкта як системи та пропонує пояснення, опис, прогнозування його поведінки що поєднано загальною ціллю. Розкриває його зовнішні й внутрішні зв'язки, інтегративні властивості об'єкта як системи та формує цілісне бачення множинних об'єктів дослідження.

На думку В. Кременя, освітні (педагогічні) системи мають певне призначення – забезпечити формування людини як особистості й оволодіння нею системною культурою людинознавства, виробленою попередніми поколіннями, дає їй життєві смисли та цілі, орієнтири розвитку [5, с. 15].

Отже, системність є однією з ключових характеристик педагогічних процесів і явищ. Це сукупність взаємопов'язаних методів, засобів і процесів, які необхідні для створення цілеспрямованого та організованого педагогічного впливу на формування особистості що мають певні якості та трактуються як педагогічна система.

Професійна підготовка на думку науковців (І. Беха, О. Пехоти, В. Рибалки), має розглядатися в єдності особистісного та діяльнісного компонентів. Особистісний компонент передбачає, що в центрі навчання є людина з цілями, мотивами та індивідуальними особливостями. Діяльнісний компонент відтворює взаємодію викладачів і студентів та створює умови для свідомого, міцного засвоєння певного досвіду студентом. Основними ознаками діяльності є її структурність, плановість, тривалість, цілеспрямованість, суспільний та перетворювальний характер. Особистість розвивається, формується, виявляється і вдосконалюється в діяльності. Зміст і структуру професійної підготовки

майбутніх фахівців медичної галузі ми розглядаємо як процес пізнання, яке здійснюється через діяльність.

На думку В. Шахова, особистісно-діяльнісний підхід спрямований на реалізацію індивідуальних траєкторій професійної підготовки майбутніх медичних працівників на основі актуалізації механізмів самовиховання, самореалізації, які є необхідними для неперервного професійно-особистісного розвитку [8, с. 4–5].

Особистісно-діяльнісний підхід дозволяє розглядати особистість майбутнього медичного працівника в його професійній діяльності, сприяє по-новому підійти до вирішення проблеми ефективного отримання умінь, знань, доцільного співвідношення теорії і практики. Використання цього підходу у нашому дослідженні сприятиме забезпечення професійно-особистісної готовності майбутніх медиків до діяльності в галузі медицини та високому їх професіоналізму.

Особистісно-діяльнісний підхід сприяє формування уявлення про навчально-пізнавальну діяльність, забезпечує єдність взаємозв'язку і взаємопереходу особистісної та предметної сторін діяльності та підпорядковує освіту інтересам і здібностям розвитку особистості на кожному її рівні. Основні положення цього підходу є визначальними у процесі професійного навчання особистості.

Одним із основних завдань вищої медичної освіти є впровадження компетентнісного підходу у підготовку майбутніх фахівців медичної галузі. Сучасне суспільство потребує фахівців, що володіють фундаментальними медичними знаннями, вміннями та навичками, здатних швидко реагувати в неординарних ситуаціях, бути конкурентоспроможними на ринку медичних послуг.

Завдання сучасної вищої медичної освіти, на думку більшості дослідників, полягає в тому, щоб підготувати фахівця, який не тільки має професійні знання, а й вміє творчо використовувати здобуті знання на практиці, у роботі з пацієнтами. На думку О. Дубасенюк, компетентнісний підхід відображає об'єднаний прояв професіоналізму, де поєднуються елементи досвіду фахової діяльності та творчості, професійної і загальної культури, що конкретизується у певній системі медичних знань, умінь, готовності до професійного вирішення поставлених завдань та проблем [2].

Як наголошує М. Нагач, компетентнісний підхід останнім часом став концептуальної основи освітньої політики, що підкреслює значення досвіду, умінь та навичок, підсилює практичну орієнтацію медичної освіти, яка базується на наукових знаннях [7]. Л. Іванова зауважує, що компетентнісний підхід вимагає використання сучасних технологій, застосування активних форм навчання, де головним критерієм навчності вважається, в подальшому, готовність до самостійної діяльності

[3]. Натомість Л. Марцева вважає, що застосування компетентнісного підходу сприяє оптимізації підготовки фахівців за допомогою створення раціональних технологій навчання, які спрямовані на скорочення зусиль і часу студентів для одержання необхідної компетентності [6, с. 50].

Компетентнісний підхід дозволяє перейти від орієнтації на відтворення знань до їх застосування та орієнтувати навчальну активність майбутніх фахівців медичної галузі на широке розмаїття професійних ситуацій.

Отже, компетентнісний підхід сприяє відбору змісту медичної освіти відповідно до потреб сьогодення та розвитку особистості і орієнтує на успішну професійну діяльність в медичній галузі.

Контекстний підхід передбачає засвоєння майбутніми медичними працівниками знань у змодельованих професійних ситуаціях, які відображають процеси, що відбуваються в медичній сфері при умілому поєднанні індивідуальних і групових форм навчання.

На думку Т. Герлянд перехід від навчання до професійної діяльності може бути реалізованим через «професійний контекст» – комплекс предметних завдань, технологічних, організаційних методів і форм діяльності, ситуацій соціально-психологічної взаємодії що притаманні певній галузі [1, с. 34].

Е. Джонсон трактує мету контекстного навчання, як допомогу студентам знаходити в матеріалі, що вивчається зв'язки з особистим, соціальним, професійним і культурним життям. Автор у системі контекстного навчання виокремлює кілька компонентів: саморегульоване навчання; критичне та творче мислення; співпраця в навчанні; адекватне оцінювання та досягнення високих результатів [9].

Формування професійної компетентності майбутніх медичних працівників передбачає виконання завдань та засвоєння студентами знань у змодельованих професійних ситуаціях. Контекстний підхід допомагає інтегрувати інші підходи.

На нашу думку, впровадження контекстного підходу в освітній процес медичних університетів сприятиме ефективному формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців медичної галузі та успішній їх діяльності.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що майбутні фахівці медичної галузі повинні бути освіченими, конкурентоздатними, мобільними, самостійними у прийнятті важливих рішень та відповідальним за результати своєї діяльності. Методологічною основою їх підготовки є комплекс педагогічних підходів (системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, контекстний), які взаємодоповнюють один одного. Усі методологічні підходи спрямовані як на підвищення загальної підготовленості студентів до професійної діяльності, так і на формування в них готовності до виконання професійних функцій.

Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо у розробленні організаційно-педагогічні умови реалізації підготовки майбутніх фахівців медичної галузі у закладах вищої освіти.

Література

1. Герлянд Т. М. Технологія контексного навчання у професійному розвитку особистості майбутнього фахівця. *Теоретичні та методичні засади особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції*. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2014. С. 32–35.
2. Дубасенюк О. А. Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога. Житомир: Видво ЖДУ ім. І.Франка, 2011. 114 с.
3. Іванова Л. І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів: автореф.дис. канд.пед.наук: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Київ, 2006. 24 с.
4. Концепція реформування системи підготовки лікарів в Україні та приведення її у відповідність до вимог Болонської декларації. URL: http://testcentr.org.ua/bolon_proc.php. (дата звернення: 10.05.2024).
5. Кремень В. Педагогічна синергетика : понятійно-категоріальний синтез. *Теорія і практика управління соціальними системами*. № 3. НТУ «ХПИ», 2013. С. 3–19.
6. Марцева Л. А. Професійна підготовка молодших спеціалістів радіотехнічного профілю в технічних коледжах: монографія / Людмила Андріївна Марцева. – Вінниця : Фенікс Медіа, 2015. 420 с.
7. Нагач М. В. Підготовка майбутніх учителів у школах професійного розвитку в США: автореф.дис.канд.пед.наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». К., 2008. 21 с.
8. Шахов В. І. Теоретико-методологічні основи базової педагогічної освіти майбутніх учителів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», – Тернопіль, 2008. 43 с.
9. Johnson E. B. Contextual Teaching and Learning / Johnson Elaine B. – Thousand Oaks, California : Corwin Press, INC. A Sage Publications Company, 2002. 196 p.

References

1. Herliand, T. M. (2014). Tekhnolohiia kontekсноho navchannia u profesiinomu rozvytku osobystosti maibutnoho fakhivtsia [Contextual learning technology in the professional development of the personality of the future specialist]. *Teoretychni ta metodychni zasady osobystisno-profesiinoho rozvytku maibutnoho vchytelia: materialy mizhnar. nauk.-prakt. internet-konferentsii, Vinnytsia : TOV «Nilan LTD»*, 32–35 [in Ukrainian].
2. Dubaseniuk, O. A. (2011). Kontseptualni pidkhody do profesiino-pedahohichnoi pidhotovky suchasnoho pedahoha [Conceptual approaches to the professional and pedagogical training of a modern teacher]. Zhytomyr: Vydivo ZhDU im. I.Franka [in Ukrainian].
3. Ivanova, L. I. (2006). Pidhotovka maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury do fizkulturno-ozdorovchoi roboty z uchniamy zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [Preparation of future teachers of physical culture for physical culture and health work with students of general educational institutions]: avtoref.dys.kand.ped.nauk: 13.00.04 «Teoriia ta metodyka profesiinoi osvity», Kyiv [in Ukrainian].
4. Kontseptsiia reformuvannia systemy pidhotovky likariv v Ukraini ta pryvedennia yii u vidpovidnist do vymoh Bolonskoi deklaratsii [The concept of reforming the system of training doctors in Ukraine and bringing it into line with the requirements of the Bologna Declaration]. Retrieved from: http://testcentr.org.ua/bolon_proc.php [in Ukrainian].

5. Kremen, V. (2013). Pedagogichna synerhetyka: poniatiino-katehorialnyi syntezy [Pedagogical synergy: conceptual and categorical synthesis]. *Teoriya y praktyka upravleniya sotsyalnyimi systemamy – Theory and practice of managing social systems*, № 3, NTU «KhPY», 3–19 [in Ukrainian].

6. Martseva, L. A. (2015). Profesiina pidhotovka molodshykh spetsialistiv radiotekhnichnoho profilii v tekhnichnykh koledzhakh [Professional training of junior radio engineering specialists in technical colleges]: monohrafiya, Vinnytsia: Feniks Media [in Ukrainian].

7. Nahach, M. V. (2008). Pidhotovka maibutnykh uchyteliv u shkolakh profesiinoho rozvytku v SShA [Training of future teachers in schools of professional development in the USA]: avtoref. dys.kand.ped.nauk: 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity», K. [in Ukrainian].

8. Shakhov, V. I. (2008). Teoretyko-metodolohichni osnovy bazovoi pedahohichnoi osvity maibutnykh uchyteliv [Theoretical and methodological foundations of the basic pedagogical education of future teachers]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity», Ternopil [in Ukrainian].

9. Johnson, E. B. (2002). *Contextual Teaching and Learning* / Johnson Elaine B. – Thousand Oaks, California: Corwin Press, INC. A Sage Publications Company, 196 p. [in English].

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена характеристиці сучасних підходів до підготовки майбутніх фахівців медичної галузі. Основна увага зосереджується на розкритті комплексу підходів підготовки майбутніх фахівців медичної галузі. Зазначено, що методологічною основою підготовки майбутніх фахівців медичної галузі було визначено комплекс підходів: системно-цілісний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, контекстний. Розглянуто кожний підхід зокрема. Так, системний підхід визначає послідовність процедур зі створення об'єкта як системи та пропонує пояснення, опис, прогнозування його поведінки що поєднується з загальною ціллю. Зазначено, що він розкриває зовнішні й внутрішні зв'язки, інтегративні властивості об'єкта як системи та формує цілісне бачення множинних об'єктів дослідження. Визначено, що особистісно-діяльнісний підхід дозволяє розглядати особистість майбутнього фахівця медичної галузі в його професійній діяльності, сприяє по-новому підійти до вирішення проблеми ефективного отримання умінь, знань. Установлено, що компетентнісний підхід передбачає формування професійної компетентності як інтегрованої характеристики, що охоплює знання, вміння, навички, модель поведінки, особистісні якості та досвід, котрі має опанувати майбутній медичний працівник у процесі професійної підготовки. Саме компетентнісний підхід дозволяє одночасно орієнтуватися на інноваційний досвід успішної професійної діяльності в медичній галузі. Доведено, що компетентнісний підхід підсилює практичну зорієнтованість медичної освіти, ставлячи на перший план уміння вирішувати професійні задачі та акцентує увагу на результатах освіти. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури можна також акцентувати увагу на тому, що професійний контекст передбачає завдання, форми і методи професійно-педагогічної діяльності, ситуації соціально-психологічної взаємодії, характерні для фахівців галузі медицини. Акцентовано, що усі методологічні підходи спрямовані на підвищення якості підготовки медичних працівників, так і на формування в них готовності до виконання професійних функцій.

Ключові слова: майбутні фахівці медичної галузі, професійна підготовка, системний підхід, особистісно-діяльнісний підхід, компетентнісний підхід, контекстний підхід.